

Ondergracht

Thomas Meurkens, 2016.

1

‘Ssst,’ klonk het in de verte. ‘Kijk daar.’

Emma bleef stil liggen. De stem die ze hoorde kwam van ver weg. Waar hij precies vandaan kwam, en van wie hij was, dat kon Emma niet zeggen. Ook kon ze het nog niet opbrengen om haar ogen te openen. Ze wilde gewoon blijven liggen. Stil, roerloos, luisterend naar de stilte die de stem zojuist had onderbroken.

‘Kijk dan,’ siste de stem weer.

Het was geen vervelende stem, dacht Emma bij zichzelf. Het leek op de stem van een vrolijke, jonge man. Maar dan wel een beetje iel.

‘Kijk, daar!’ riep de stem. ‘Daar, zien jullie dat niet?’

‘Wat is er?’ klonk het plotseling vanuit een andere hoek.

Emma wilde haar hoofd draaien naar waar het geluid vandaan was gekomen, maar hield zich in. Ze bleef nog steeds gewoon muisstil liggen, met haar ogen gesloten en haar oren geopend.

‘Hier, kijk dan,’ zei de eerste stem weer. ‘Een meisje. Een daadwerkelijk meisje.’

‘Je bedoelt een menselijk wezen van het vrouwelijke geslacht, jonger dan 18 jaar?’ zei de tweede stem.

Dit klonk als de stem van een onderwijzer. Statisch en geleerd. Een beetje zoals meester Van de Laan, bedacht Emma zich.

‘Ja, Karel, dat is exact wat ik bedoel,’ antwoordde de eerste stem een tikkeltje geërgerd. ‘Goed verwoord. Wil je een pluim?’

‘Nou, nou,’ zei de stem die Karel genoemd werd, ‘ik probeer enkel duidelijkheid te scheppen in de chaos van jouw woorden, Leonard. Ik weet dat boeren niet bijster veel praten of moeilijke zinsconstructies gebruiken, maar hier in de Ondergracht zijn er geen boeren. Hier is het een smeltkroes van achtergronden, culturen en ideeën.’

‘Wat praat Karel nu weer voor een lariekoek, Leonard?’ klonk een nieuwe stem die zich behoorlijk dicht bij Emma in de buurt bevond. Ze moest haar best doen om haar ogen dicht te houden en niet te bewegen.

‘Oh, niks, Pieter,’ zei de eerste stem weer. ‘Maar kijk dan, een meisje heeft zich bij onze gelederen gevoegd. Mooi woord hè, gelederen. Vind je niet, Karel?’

‘Hé, jongens, volgens mij wordt ze wakker.’

Emma kon zich niet langer inhouden en maakte wat kleine bewegingen. Ze was ontzettend nieuwsgierig naar al die verschillende stemmen die zo met elkaar aan het kibbelen waren. Met haar ogen geopend staaarde ze nu naar een gladde, donkerblauwe vloer.

‘Uhm, hallo?’ zei Emma terwijl ze zich omdraaide en probeerde op te staan.

‘Ho, ho,’ zei een stem achter haar. Emma herkende de iele jongensstem als die van Leonard. Ze draaide zich om en keek om zich heen, maar zag niemand. Haar hoofd tolde.

‘Hallo?’ zei ze weer, de misselijkheid negerend. Het woord weergalmde door de lange, uitgestrekte ruimte waarin ze zich bevond. De muren, de vloer en het plafond waren allemaal donkerblauw, met een klein beetje groen erdoorheen gemengd. Er was weinig licht, maar toch kon Emma de ruimte goed genoeg in zich opnemen. Voor zover als ze kon zien, zag ze niemand.

‘Hallo terug,’ was het antwoord. Het klonk toch echt alsof het geluid van dichtbij kwam. Emma keek nog eens aandachtig om zich heen. Ze kneep haar ogen een beetje dicht om misschien meer te kunnen zien, maar ook dat mocht niet baten.

‘Welkom, meisje,’ klonk een stem. ‘Welkom in de Ondergracht.’

‘Wie zei dat?’ vroeg Emma. Ze had goed opgelet en wist bijna zeker dat het geluid uit de aftandse auto was gekomen die een paar meter verderop stond. Langzaam liep ze er naartoe.

Ze voelde zich nog steeds een beetje duizelig en probeerde te bedenken hoe ze hier gekomen was. En waar dat ‘hier’ dan wel mocht zijn. En waarom hield iedereen zich eigenlijk zo verborgen? Wilde ze niet dat Emma hen zag?

‘Hé, laat je eens zien,’ zei Emma. ‘Heb je je verstopt? Zit je soms in die auto?’

‘Ha, ha, je vraagt of ik in de auto zit?’ zei de stem die wel degelijk vanuit de verroeste bak met wielen leek te komen.

‘Ja,’ antwoordde Emma, die er nu al een beetje genoeg van begon te krijgen. ‘En ik heb geen zin om verstoppertje te spelen, oké?’ Ze wilde nog toevoegen dat ze zich ook niet zo lekker voelde, maar eigenlijk was dat alweer voorbij. Ze voelde zich gewoon goed. Een klein beetje hoofdpijn, maar verder leek ze tiptop in orde.

‘Nee, nee,’ zei de stem, ‘ik wil ook helemaal geen verstoppertje spelen. Daar ben ik heel slecht in. Het is meer dat jouw vraag moeilijk te beantwoorden is. Misschien moeten we het aan Karel vragen, die is wat meer geschoold in de filosofie, en andere lastige vraagstukken.’

Emma keek om zich heen.

‘En waar mag die Karel dan wel niet zijn?’ vroeg ze achterdochtig.

‘Beste Karel,’ zei de stem uit de auto, ‘zou jij dit meisje kunnen vertellen of ik in de auto zit?’

‘Nou, ja, uhm, dat is inderdaad een interessante vraag,’ klonk een stem rechts van Emma. ‘Eigenlijk ligt het eraan hoe je de zin interpreteert.’

Emma keek naar rechts maar zag toch echt niets. Ze wist dat de stem ervandaan was gekomen, maar het enige dat ze rechts van zich kon zien was de blauwgroene muur en de blauwgroene vloer, met

daarop een aktetas. Een oude, bruine aktetas. En een aantal dorre blaadjes. Dat was alles.

‘Nee, nee, nu ik er zo over nadenk,’ ging de onzichtbare stem verder, ‘moet ik ontkenkend antwoorden. Pieter, je zit niet in de auto. Zonder twijfel zit je niet in de auto.’

Emma snapte er niets van. Ze staaarde toch echt naar de plek waar de stem vandaan kwam. Misschien zat er iemand achter de muur? Of onder de vloer?

‘Oh, dat is fijn om te weten,’ zei degene die in de auto zat. Of eigenlijk, degene die er niet in zat. Volgens de onzichtbare Karel, tenminste.

‘Hé!’ riep Emma een tikkeltje geërgerd, ‘houden jullie daar alsjeblieft eens mee op. Ik snap er helemaal niets meer van. Jullie praten over van alles en nog wat, maar jullie laten je niet zien. Vinden jullie dat netjes? Nou, ik vind het gewoon heel flauw. Waarom komen jullie niet tevoorschijn. Kom op, Karel, Pieter, of hoe jullie ook mogen heten.’

‘Ho, ho, rustig maar,’ klonk het van achter haar. Het was weer de stem die Emma als eerste had gehoord. De iele stem van de jonge man, Leonard.

Emma draaide zich om. Niets. Ze zag enkel een oude, verroeste zeis die tegen een kale, blauwgroene muur aan stond.

Emma sloot haar ogen. Misschien droomde ze gewoon. Ja, dat was de meest voor de hand liggende verklaring. Ze droomde. Maar waarom leek alles dan zo echt? Ondanks de blauwige gloed die overal hing en de mysterieuze stemmen die uit het niets kwamen, leek

alles zo ontzettend realistisch. Als ze droomde, dan was dit zonder twijfel de meest vreemde en verwarrende droom die ze ooit had gehad.

‘We nemen je niet in de maling, meisje,’ ging dezelfde stem verder. ‘Echt niet. We begrijpen dat het even wennen is. Misschien wil je gaan zitten? Dan zal ik je wat dingen uitleggen.’

‘Nee,’ zei Emma, ‘ik hoef niet te zitten. Dit is namelijk gewoon een droom.’

Het bleef even stil. Emma sloot haar ogen en probeerde ergens anders naartoe te teleporteren. Dat lukte niet. Ze kneep in haar arm, maar werd niet wakker. Ze probeerde door de vloer heen te zakken, maar ook dat werkte voor geen meter. Emma besloot het daar maar bij te laten.

Ze richtte haar blik op de zeis die tegen de muur aanstond, maar waarmee ze klaarblijkelijk in gesprek was geraakt. Het was een klassieke, rode zeis, vol met roestplekken. Het mes zag er desondanks nog behoorlijk scherp en gevaarlijk uit.

‘Oké,’ leek de zeis na een poosje te zeggen, ‘zal ik je maar gewoon vertellen wat er aan de hand is?’

‘Weet jij dat dan?’ klonk het vanuit de auto.

‘Ssst, Pieter. Ik zal haar gewoon vertellen wat wij weten, oké?’

De stem uit de auto zweeg en Emma knikte, terwijl ze langzaam naar de zeis toeliep. Zat er soms ergens een luidsprekertje verstopt?

‘Kijk,’ zei de stem, ‘het zit zo. We bevinden ons hier onder het water. Onder de gracht. We noemen

deze plek dan ook de Ondergracht. Dat zegt natuurlijk niet zo veel, maar dan weet je dat in ieder geval. Goed. Enfin. De auto die daar staat, dat is Pieter. En de weledelgeleerde tas daar in de hoek, dat is Karel. En ik, ik ben Leonard.'

'Maar...,' begon Emma te zeggen, totdat Leonard haar in de rede viel.

'Ik weet wat je denk,' ging hij verder. 'Het is misschien een beetje raar, maar ik heet echt Leonard. Niemand noemt zijn zeis natuurlijk zo, net zoals niemand zijn auto Pieter noemt, of zijn aktetas Karel. Maar dat zijn simpelweg onze namen. We zijn zo ontstaan. Altijd zo geheten. Weet je, sommige namen kies je, andere worden je gegeven, en weer andere heb je gewoon. Zo werkt het met namen.'

'Maar..., jij bent dus echt een zeis?' zei Emma. 'En je kan praten?'

'Dat klopt,' antwoordde Leonard. 'En Pieter en Karel kunnen ook praten, al zijn zij natuurlijk geen zeisen.'

'Pff, gelukkig niet, zeg,' klonk het zachtjes van achter Emma.

'Jullie zijn dus voorwerpen die kunnen praten?' zei Emma sceptisch. 'Zonder mond? En zonder longen?'

'Jazeker,' antwoordde Leonard.

Emma dacht even na bekeek de zeis van alle kanten. Ze kon nergens een mond bekennen, of zelfs maar enige opening waaruit geluid kon komen. En het klonk zeker niet alsof de woorden vanuit een holte

binnenin de zeis kwamen. Er was geen galm te horen, het klonk gewoon als een normale stem.

‘Maar hoe kan dan? Wat zijn jullie?’ vroeg Emma, die het steeds interessanter begon te vinden.

‘Nou,’ zei Leonard de zeis, ‘Karel is een aktetas. Pieter is een auto, en wel een Volkswagen Kever. En ik ben een zeis. Een behoorlijk klassiek model moet ik zeggen, en van goede kwaliteit. Mijn mes is nog steeds vlijmscherp, dat kan ik je garanderen.’

‘Aha,’ zei Emma langzaam.

‘Hoe heet jij eigenlijk?’ vroeg Leonard de zeis.

‘Ik ben Emma,’ zei Emma. ‘Maar zeg eens, hoe komt het dat jullie kunnen praten? Ik heb namelijk nog nooit een zeis horen praten. Of een auto. Of een tas.’

‘Aktetas,’ corrigeerde Karel haar.

‘Dat komt,’ zei Leonard, ‘omdat we hier onder de gracht zitten. Noem het magie, noem het mysterie, noem het hoe je maar wilt. Kijk, het zit zo. De dingen die in de gracht vallen, zinken naar de bodem en komen vervolgens hier terecht. En hier, in de Ondergracht, komen ze dan zeg maar tot leven. Het plafond dat je boven je ziet is dus als het ware een schenker van leven, iets dat levenloze zaken omzet in levende objecten.’

‘Mooi gezegd, Leonard,’ klonk het vanuit de Volkswagen Kever. ‘Karel had het niet beter kunnen verwoorden.’

‘Maar betekent dat dan dat jullie hiervoor niet levend waren?’ vroeg Emma, die hard haar best deed om het te begrijpen. ‘Betekent het dat jullie hier hebben

leren spreken? Of dat jullie hier geboren zijn, als het ware?’

‘Nou,’ antwoordde Karel de aktetas, ‘het zit eigenlijk zo.’

‘Hou het kort, Karel,’ brak Leonard in.

‘Hoe minder je me onderbreekt, hoe korter ik het kan houden!’ riep Karel een tikje verontwaardigd terug. ‘Goed, waar was ik,’ ging de aktetas verder. ‘Oh ja. Het zit zo. Alle objecten in de wereld bevinden zich per definitie in een staat tussen leven en dood in. Tassen, pennen, gummetjes, noem het maar op. Kort gezegd houdt dit in dat deze entiteiten alles registreren wat er met hen en om hen heen gebeurt, maar dat ze zich daar niet bewust van zijn. Externe sensaties worden enkel vastgelegd, zonder dat daar een reactie mee wordt verbonden. Er is geen connectie tussen stimulae van buitenaf en de interne systemen van de verschillende entiteiten.’

‘Ahum,’ kuchte Leonard, ‘wat Karel zo elegant probeert te verwoorden, is dat alle voorwerpen eigenlijk een soort camera’s zijn. Ze zien alles wat er om hen heen gebeurt, ze horen alles, ze herinneren zich alles, maar ze voelen niets, ze denken nergens over na, ze worden niet boos, niet blij, niet verdrietig. Tenminste, totdat ze hier komen. Totdat ze in de Ondergracht terecht komen. Snap je?’

Emma maakte een geluidje dat tussen een ja en een nee in leek te liggen. Ze dacht het wel te snappen, maar echt begrijpen deed ze het niet. Niet helemaal, in ieder geval.

‘Kijk,’ ging Leonard de zeis verder, ‘vroeger, toen ik nog gebruikt werd om gras te maaien en tarwe te oogsten, ging alles eigenlijk langs me heen. Ik was me er niet bewust van dat ik miljoenen grassprietten kortwiekte, of dat ik mijn baas van een grote dosis eelt voorzag. Maar nu? Nu kan ik me heel goed herinneren hoe ik het tarwe doorkliefde, en hoe de zweetdruppeltjes van mijn baas via zijn hand over mijn steel liepen. Ik weet nog hoe donker het wel niet was in de schuur waar ik woonde. En ik weet ook nog hoe koud het was toen boer Jan me in de winter buiten had laten staan. Op die momenten zelf voelde ik niets, maar als ik er nu aan terugdenk, lopen de rillingen nog door mijn steel heen!’

‘Oké,’ zei Emma nadat ze even diep adem had gehaald, ‘als ik het goed begrijp krijgen jullie dus pas bewustzijn en gevoel als jullie hier terechtkomen. Hier, in deze droomwereld.’

‘In deze wereld onder de gracht,’ corrigeerde Karel haar.

‘Maar hoe zit het dan met mij?’ vroeg Emma. ‘Ik ben hier nu ook, maar ik heb altijd al bewustzijn gehad, toch?’

‘Dat klopt,’ zei Leonard lachend, ‘maar wat wil je dan? Dubbel bewustzijn? Wil je soms twee keer zulke sterke gevoelens en herinneringen hebben?’

Emma dacht daar even over na.

‘Nee, maar het is wel raar, toch? Dat voorwerpen zo’n verandering doormaken, en dat er met mij niets gebeurt nu ik hier ben? Ik voel me eigenlijk heel

gewoon. Ik heb geen pijntjes, niet meer gedachtes dan anders, niets.'

'Ach,' zei Leonard, 'dingen gaan zoals ze gaan. Je bent ook eerlijk gezegd het eerste menselijke wezen dat we hier hebben gezien. Blijkbaar wordt alles hier levend gemaakt, en als het al levend is, dan gebeurt er niets mee. Klinkt logisch, lijkt me.'

'Oké,' knikte Emma, 'maar ik vind het eigenlijk juist heel onlogisch dat jullie überhaupt kunnen praten, zo zonder mond.'

'En wij vinden het raar dat jij per se een mond nodig hebt om dingen te kunnen zeggen,' antwoordde Karel.

Emma wist niet zo goed wat ze daarop moest zeggen, en zweeg dus maar. Ze bevond zich onder de bodem van een gracht, een plek waar alledaagse voorwerpen opeens tot leven kwamen en haar wijsneuzerige antwoorden gaven. Dat had ze maar gewoon te accepteren. Ze besloot zich maar te richten op haar omgeving.

Ze stond in een lege gang, gehuld in blauwgroen licht, feller dan een paar gebundelde kaarsen, maar minder fel dan een aantal lantaarnpalen bij elkaar. De gang leek oneindig door te lopen in beide richtingen, maar voor zover Emma kon zien waren er geen andere voorwerpen te bekennen. De zeis, de auto, de tas, zichzelf, en de lange, donkere gang. Als dit een droom was, waar ze nog steeds niet over uit was, dan was dit een van de meest vreemde dromen die ze ooit gehad had. Maar ook een van de meest saaie.

Emma ging tegen de muur aan zitten. Ze wilde niet te dicht bij de zeis zitten, maar ze vond het wel fijn om in ieder geval in de buurt van Leonard, Karel en Pieter te blijven. Totdat ze wakker werd, tenminste.

2

Maar wakker worden deed ze niet. Er leken wel uren te verstrijken terwijl ze daar zat, tegen de blauwgroene, kale muur aan. Niemand zei meer iets en er gebeurde bijzonder weinig. Af en toe neuriede Emma een liedje en soms kuchte Karel overdreven. Het groenblauwe plafond was het meest interessante dat er te zien was. De kleuren leken door elkaar heen te zwemmen. Nu eens was het donkergroen, dan weer wat lichter blauw, en even later leek het plafond haast zwart te worden. Emma tuurde ernaar. Ze voelde geen slaap, geen honger, geen dorst.

Dit was zonder twijfel de allersaaieste, allerlangste droom die ze ooit had meegemaakt. Af en toe probeerde ze zichzelf te wekken, maar dat haalde niets uit. Op een gegeven moment had ze er schoon genoeg van en stond ze op. Als ze niet wakker kon worden, dan moest ze maar iets anders bedenken.

‘Dat plafond vind ik wel interessant,’ zei ze resoluut. ‘Als ik daar doorheen kan komen, dan kan ik misschien terug naar boven zwemmen, denken jullie niet?’

‘Nou...,’ begon Karel, maar Leonard viel hem in de rede.

‘Hoe zou je erbij willen komen?’ vroeg hij aan Emma.

Emma dacht even na. ‘Ik denk dat ik wel een idee heb,’ zei ze na een tijdje. ‘Maar ik weet niet zeker

of ik het wil doen,' voegde ze er twijfelend aan toe. 'Ik bedoel, ik weet niet of ik het wil vragen.'

'Dat snap ik niet,' zei Leonard.

'Nou, uhm,' zei Emma zachtjes terwijl ze een blik wierp op Pieter de Volkswagen Kever. 'Ik weet niet of ik jullie, ik bedoel...'

'Wat is er nou?' vroeg Leonard. 'Je kan alles tegen ons zeggen, hoor.'

'Ze wil ons gebruiken,' viel Karel bij. 'Wij hebben allemaal denk ik wel geconstateerd dat zij zich vele malen makkelijker voort kan bewegen dan wij. Bovendien, zij heeft een handigheid waar wij niet over beschikken. Te weten, zij kan haar handen gebruiken om objecten vast te pakken. En, al net zo relevant, zij kan letterlijk op bepaalde zaken staan.'

Emma knikte instemmend. Normaal gesproken, voor zover je daarvan kon spreken, zou ze zonder problemen met de zeis in haar hand op de auto zijn geklommen, maar omdat de zeis nu eigenlijk een pratende Leonard was, en de auto een pratende Pieter, wist ze niet zo goed hoe ze er mee om moest gaan. Kon ze Leonard zomaar oppakken zonder dat hij het vervelend zou vinden? Zou ze op Pieter kunnen klimmen zonder hem pijn te doen?

'Maar dat is toch geen probleem!' riep Leonard vrolijk. 'Je hoeft het maar te vragen. Weet je, ik denk dat het eigenlijk wel een goed idee is. Al verwacht ik eerlijk gezegd niet dat het gaat werken, maar goed, dat is mijn inschatting. Hoe dan ook, ik denk wel dat je in ieder

geval het plafond zal kunnen aanraken. Ik bedoel, dat ik het plafond zal kunnen aanraken, ha, ha.'

'Oh, oké,' zei Emma gerustgesteld. 'Pieter, zou ik dan voorzichtig op jou mogen staan? Misschien kan ik het plafond dan met Leonard openen zodat we allemaal naar boven kunnen klimmen.'

'En waarom zouden we dat willen doen?' vroeg Karel.

'Ik vind het best,' zei Pieter, Karel negerend.

'En ik ook,' zei Leonard opgewekt.

'Dankjulliewel.'

Emma liep naar de muur toe en pakte Leonard beet. Hij was ijs en ijs koud, maar Emma vond het niet aardig om dat tegen hem te zeggen, en beet dus maar door de kou heen. Ze klom voorzichtig op de neus van Pieter en daarna op zijn dak. Ze rekte zich uit en met Leonard tikte ze tegen het groenblauwe plafond aan.

Tok, tok, tok, galmde het door de uitgerekte gang heen.

'Misschien kan je met mijn scherpe punt er een kras in maken?' stelde Leonard voor.

Emma liet hem bijna uit haar handen vallen, zo geschrokken was ze van de plotselinge stem die vanuit de zeis kwam. Ze nam een diepe teug adem, kantelde de zeis een beetje, ging op haar tenen staan en probeerde een gat in het plafond te prikken.

Een paar minuten lang deed Emma haar uiterste best om het plafond open te breken. Maar er verscheen nog niet eens een krasje op. Het plafond leek wel van

een soort ijzersterk glas gemaakt te zijn, dat tegen alles resistent was. Of in ieder geval tegen zeisen.

‘Toch niet zo scherp als je dacht?’ riep Karel omhoog.

‘Hou je mond, Karel,’ kwam het vanuit de zeis.
‘Ik help tenminste mee.’

Er klonk wat geroezemoes vanuit Karel’s richting, al kon Emma niet verstaan wat hij precies zei.

‘Je mag best meer kracht zetten, hoor,’ fluisterde de zeis Emma in.

Emma sloeg daarop zo hard als ze kon tegen de doorzichtige, ijzersterke ruit aan. Het haalde niets uit. Geen barst, geen deuk, zelfs geen krasje. Terneergeslagen stapte Emma van het dak af en ging ze, terwijl ze Leonard nog in haar handen geklemd hield, tegen de wand aan zitten.

‘Hé joh, trek het je niet aan,’ zei Leonard tegen Emma.

Emma slaakte een diepe zucht. ‘Weet je,’ zei ze, ‘dit is stom. Ik wil gewoon wakker worden.’

‘Wakker worden?’

‘Ja, uit deze droom. Ik ben hier al heel erg lang, en het is best een beetje saai.’

‘Noem je ons nou saai?’ riep Karel vanaf de andere kant van de gang.

‘Nou, kijk,’ probeerde Emma uit te leggen, ‘meestal droom ik over monsters, of over vliegende paarden, of piratenschepen die door een oceaan van lava varen. En jullie zijn vast allemaal heel aardig, maar

toch, ik doe liever hele spannende of leuke dingen in mijn dromen. Snappen jullie dat?’

‘Emma,’ zei Leonard de zeis, ‘dit is geen droom.’

‘Wat is het dan?’

‘Dat heb ik je geprobeerd uit te leggen,’

antwoordde Leonard. ‘We zitten hier...’

‘Ja, ja,’ zei Emma, ‘de Ondergracht, bla, bla, bla.’

Ze wist niet zo goed wat ze moest denken. Het was allemaal te onduidelijk, te ingewikkeld.

‘Zullen we anders gewoon een stuk door de gang heen lopen?’ stelde Emma voor. ‘Kijken wat daar allemaal is?’

‘Lopen?’ klonk het van drie verschillende kanten.

Emma dacht even na.

‘Nou,’ zei ze na een paar seconden, ‘als ik Leonard en Karel in Pieter zet, dan kan ik Pieter vooruit duwen, nietwaar?’

‘Dat zal denk ik niet lukken,’ antwoordde Pieter. ‘Mijn banden zijn lek en mijn assen vastgeroest. Maar gaan jullie maar zonder mij, hoor. Ik sta hier goed. Echt waar.’

‘Weet je het zeker?’ vroeg Emma. ‘We kunnen ook hier blijven, hoor,’ voegde ze er niet heel overtuigend aan toe.

‘Nee, nee, ben je mal. Maar jullie mogen natuurlijk altijd terugkomen, als de rest van de gang niet veel soeps blijkt te zijn.’

Emma knikte en liep richting Karel de aktetas.

‘Auw?’ zei plotseling een zware stem die vanuit de vloer leek te komen. Emma schrok en keek naar

beneden. Was ze soms op een insect gaan staan? Of misschien op een zwijgzaam voorwerp dat ze tot nu over het hoofd had gezien? Het enige wat ze zag waren een paar dorre blaadjes op de grond naast Karel.

‘Ha!’ riep Leonard uit, ‘je hebt er eentje zover gekregen dat hij iets gezegd heeft!’

‘Wat?’ vroeg Emma verward.

‘Oh, de blaadjes op de grond. Die zeggen bijna nooit wat. Lange tijd heb ik gedacht dat ze niet eens in staat waren om te praten.’

‘Sorry,’ zei Emma terwijl ze haar voet ergens anders neerzette, naar beneden kijkend en opletend dat ze niet op een ander blaadje zou trappen.

‘Excuses aanvaard,’ antwoordde het hoopje bladeren.

‘Uhm, hoe heet je?’ vroeg Emma.

Het bleef even stil. Emma ging door haar knieën om de bladeren van dichterbij te kunnen zien.

‘Een naam is niet nodig,’ zei de zware stem uiteindelijk. Hij sprak de woorden tergend langzaam uit. ‘Maar als je wil mag je me Edwin noemen,’ voegde hij net zo langzaam toe.

‘Sorry, Edwin, dat ik op je ben gaan staan.’

‘Dat maakt helemaal niets uit,’ antwoordde Edwin. ‘Ik ben toch klaar.’

‘Klaar waarvoor?’ vroeg Emma. ‘Klaar waarmee?’

Maar er kwam geen reactie.

‘Klaar met praten, leid ik zo af,’ grinnikte Karel de aktetas.

'Edwin?' vroeg Emma nog een paar keer, maar er kwam geen reactie. Het stapeltje bladeren bleef stil op de grond liggen en gaf geen kik.

'Nou, gaan we nog?' zei Karel na een paar minuten stilte.

'Ja,' zei Emma resoluut. Ze stond op, pakte de bruine aktetas van de grond en gooide hem over haar schouder. Daarna liep ze naar de muur toe en pakte ze de koude, roestige zeis stevig vast.

Emma, Karel en Leonard namen afscheid van de Volkswagen Kever en begonnen door de lange, oneindig lijkende gang te lopen. De vloer liep een beetje af, en aangezien de zee volgens Karel altijd lager lag dan het land, besloten ze de weg naar beneden te volgen.

3

Een tijd lang liepen ze in stilte. Af en toe vroeg Emma iets aan Karel of Leonard, maar echt veel vragen wist ze niet te bedenken voor een zeis en een aktetas.

Over Leonard kwam ze te weten dat hij generatie op generatie in het bezit was geweest van een boerenfamilie, en dat hij dag in dag uit was gebruikt om het land te bewerken. De boerenfamilie deed zeer gevarieerd werk, en Leonard werd overal bij betrokken, en door nagenoeg alle leden van de grote, goedgemutste familie gebruikt.

Van Karel vernam ze dat hij een paar decennia geleden gekocht was door een familie die net naar de grote stad verhuisd was. Eerst was Karel de tas van de oudste broer, toen van de volgende broer, toen van een zus, en uiteindelijk van het jongste broertje. Allemaal hadden ze op dezelfde school gezeten, maar hadden ze verschillende richtingen gekozen, waardoor Karel wel van alles iets afwist.

Emma had weinig benul van hoe lang ze al aan het lopen waren door de onveranderlijke gang. Ze hoorde enkel haar eigen voetstappen, en af en toe het keelgeschraap van Karel.

Maar was dat eigenlijk wel zo? Hoorde ze niet iets in de verte? Een soort piep. Nee. Nee, het was eerder een soort gemiauw. Naarmate het gezelschap verder liep werd het geluid steeds luider, steeds duidelijker. Ja, het was zonder twijfel het gemiauw van

een katachtige. Emma begon breed te glimlachen, en toen ze even later recht voor haar neus een katje zag lopen en springen, rende ze er wijd grijzend op af.

‘Alsjemenou, een kater,’ zei Leonard.

‘Uhm,’ zei Karel, ‘als ik mij niet vergis is het een poes. Correctie, een jong poesje.’

‘Hoe kan je dat nou weten?’ vroeg Leonard, maar Karel gaf geen antwoord.

Emma knielde neer voor het grijze beestje dat heftig met zichzelf aan het dollen was. Het poesje was zo klein als Emma haar onderarm, en volledig grijs, op het witte puntje van haar staart na. Ze sprong heftig op en neer, probeerde haar staart te vangen, en rende van de ene muur naar de andere.

‘Kom eens hier, lief poesje,’ zei Emma zo sussend mogelijk. ‘Rustig maar, wij doen je geen kwaad.’

Ze stak haar arm voorzichtig uit om het spelende beestje te aaien. Het poesje dartelde om haar arm heen en sloeg ernaar met haar pootje.

‘Nou,’ zei de aktetas, ‘je ziet ze niet vaak zo actief verschijnen hier. Nietwaar, Leonard?’

‘Daar moet ik je gelijk in geven, Karel, al is dit wel pas het tweede levende wezen dat we in de Ondergracht hebben gezien,’ zei Leonard. ‘Maar goed, de meeste objecten die hier belanden zijn inderdaad rustig en bedaard. Daarentegen, dit katje lijkt zo gek als een hondsdolle zwerfhond!’

Emma luisterde niet echt, maar probeerde het beestje te lokken door allerlei geluidjes te maken. Het mocht allemaal niets uithalen.

‘Maar ze is zo schattig,’ riep ze na nog een paar mislukte pogingen gefrustreerd uit.

‘Pff, schattig,’ mompelde Karel.

‘Waarom wil je haar zo graag bij je hebben?’ vroeg Leonard.

‘Gewoon. Omdat ik ook denk dat ze bang is.’

‘Mmm,’ mompelde Leonard. ‘En als je haar gewoon snel maar met beleid probeert te pakken?’

Emma twijfelde even. Misschien zou het poesje haar bijten. Maar aan de andere kant, misschien zou ze haar op die manier wel rustig kunnen krijgen. Het was het proberen waard, besloot ze.

Emma wachtte rustig haar moment af. Toen het beestje voor de zoveelste keer voor haar langs sprong, greep Emma haar razendsnel vast. Het poesje probeerde te ontsnappen, maar Emma hield haar goed in haar grip. Stevig, maar niet zo hard dat ze haar pijn zou doen.

‘Goed,’ zei Karel, ‘misschien komt dat gedrocht zo tot bedaren.’

‘Jemig, Karel,’ zei Leonard, ‘de colleges subtiliteit en dierenliefde heb je zeker gemist, of niet soms?’

‘Kijk,’ zei Emma terwijl ze het kopje van de poes aaide, ‘ze wordt al rustiger.’

Een tijdlang zat ze daar op de grond. Het poesje in haar handen geklemd, kalmerende woordjes

fluisterend en alsmaar het beestje aaiend met haar vingers. Karel en Leonard zaten uitdrukingsloos en zwijgend naast haar.

‘Zo,’ zei Emma tegen het grijze poesje, ‘ben je nu weer een beetje rustig? Ik snap dat het eng is, en dat je vol met energie zit, en dat je wil spelen, en dat je niet weet waar je bent, en dat alles nieuw is, en beangstigend, en spannend, en dat je nieuwsgierig bent, en bang, en onrustig. Maar alles komt goed. Echt waar.’

Na een tijdje zo op de grond gezeten te hebben, voelde Emma dat het beestje volledig gekalmeerd was. Ze liet het los, en heel langzaam begon het poesje van haar schoot af te kruipen. Ze miauwde een paar keer en ging voor het gezelschap op de grond zitten. Haar kopje knikte heen en weer, en haar staart met het witte puntje slingerde van links naar rechts.

‘Nou,’ zei Karel met een zucht, ‘het is dat ik van goede kwaliteit stof ben gemaakt, anders zou de tand des tijds mij allang tot losse vezels hebben verpulverd. Jemig, jemig, wat duurde dat lang. En dat alles voor zo’n duivels gedrocht?’

‘Karel!’ riep Leonard. ‘Ik wist dat je onaardig kon zijn, maar dit gaat zelfs voor jou te ver! En bovendien, wat zeur je nou? Decennialang hebben we in de Ondergracht geleefd. Soms zelfs jarenlang zonder ook maar iets tegen elkaar te zeggen. En nu Emma gedurende een paar minuten een poesje probeert te kalmeren, word je opeens ongeduldig? Zoals mijn vorige eigenaar gezegd zou hebben, nou breekt m’n klomp!’

‘Hé, geen ruzie maken alsjeblieft,’ zei Emma.

‘Miauw,’ zei het poesje.

En daarna was iedereen even stil.

‘Uhm,’ begon Emma na een tijdje, ‘ik heb een vraagje. Waarom praat het poesje niet gewoon?’

‘Goeie vraag,’ mompelde Leonard.

‘Met een goed antwoord,’ voegde Karel de aktetas toe.

‘Oh?’

‘Nou,’ zei Karel, overduidelijk tevreden dat hij als enige het antwoord wist, ‘heb je wel eens een mensenbaby gezien?’

‘Natuurlijk,’ zei Emma.

‘En heb je wel eens een puppy gezien? Of een lammetje? Of een lamprei.’

‘Ik denk het,’ zei Emma, niet helemaal zeker van zichzelf.

‘En denk je dat zij kunnen praten?’ ging Karel verder. ‘Of zelfs maar kunnen luisteren, laat staan zien? Nee. Want jonge dieren moeten dat nog allemaal ontwikkelen. Net zoals een pas gesmede zeis nog geen kletsboek kan verkopen, en net zoals een auto die vers uit de fabriek komt nog geen schuldcomplex bezit.’

‘Het poesje is dus gewoon nog te jong,’ concludeerde Emma. ‘Mensenbaby’s brabbelen, en kleine poesjes miauwen.’

‘Miauw,’ zei het poesje.

‘Klinkt logisch,’ zei Leonard.

‘On y va?’ zei Karel.

Daarna liep het gezelschap in stilte verder. Emma, met Karel om haar schouder geslagen en Leonard in haar hand, liep voorop, en het poesje draafde achter haar aan.

‘Zeg, hoe lang zijn jullie hier eigenlijk al?’ vroeg Emma na een tijdje. ‘Hier onder het water, bedoel ik.’

‘Oh,’ antwoordde Leonard. ‘Karel een jaartje of tien denk ik. Ik misschien twintig. Maar we houden de tijd niet echt bij.’

‘Twintig jaar!’ riep Emma uit. ‘Twintig jaar niets doen?’

‘Zoals ik al zei, we houden de tijd hier niet precies bij,’ zei Leonard.

‘Miauw,’ zei het poesje.

‘Maar hoe kan je zo lang niets doen?’ vroeg Emma, nog steeds verbaasd. Ze kon zich het niet voorstellen.

‘Ben je soms vergeten dat we ons hele leven eigenlijk niets gedaan hebben?’

‘Nee. Maar niets doen zonder bewustzijn is heel iets anders dan niets doen als je wel een bewustzijn hebt, nietwaar?’

‘Ha, daar heeft ze je, Karel!’ riep Leonard blij. ‘Weerleg dat maar eens.’

‘Miauw,’ klonk het vanuit de verte.

‘Oké, oké,’ mompelde de aktetas om Emma’s schouder, ‘maar het is niet alsof we een keuze hebben. Dit is ons leven. Dit is onze straf.’

‘Straf waarvoor?’ vroeg Emma.

‘Waarvoor denk je?’ zei Karel.

Maar voordat Emma door kon vragen viel er iemand uit het plafond.

4

Het was een man. Een grote, stevige, kale man in een lange, zwarte jas. Met een doffe knal was hij neergekomen op de harde grond, niet ver van Emma en haar metgezellen vandaan.

Een tijdlang was het stil en gebeurde er niets. 'Wat nu?' vroeg Emma uiteindelijk.

'Weet ik het?' zei Karel. 'Meestal vallen er enkel bladeren, takjes, fietsen en bij hoge uitzondering mensen door de bodem van de gracht, in de magische wereld van de begeeste entiteiten. Jij was de eerste mens die wij hier gezien hebben. Hij is de tweede. Overigens, aan de zoute lucht te voelen naderen we de zee. Precies zoals ik voorspeld had.'

Toen begon de man te proesten en te kuchen, terwijl hij tegelijkertijd zichzelf stuntelig omhoog probeerde te werken. Na een minuut of wat nam het gekuch af. Hij stond nu rechtop en richtte zich tot het gezelschap. Emma hield haar adem in.

'Alle bitterballen op een stokje,' zei de man, 'waar in hemelsnaam ben ik nu weer beland?'

Emma kon geen woord uitbrengen. Het enige wat ze kon doen was staren naar het voorhoofd van de man, en dan met name naar het grote, met bloed omlinjnde gat dat zich daarin bevond.

'Hé, jongens,' klonk opeens de stem van Pieter. Emma draaide zich om en zag dat de Volkswagen Kever langzaam hun kant op kwam rijden. Nu

snapte ze er helemaal niets meer van. Ze keek naar Pieter, en toen weer naar de man, en toen weer naar Pieter.

‘Pieter?’ zei ze. ‘Maar je kon toch niet rijden?’

‘Ach,’ antwoordde Pieter, ‘ik heb mijn assen gewoon een beetje geforceerd, en ik kwam erachter dat ik op die manier lichtjes kon bewegen. Met moeite. Maar omdat dit een aflopende helling is, bleek dat geen probleem. Dus ik dacht, ik kom jullie gewoon achterna! Zeg, wie is jullie vriend?’

‘Uhm,’ stamelde Emma terwijl ze zich weer omdraaide.

‘Hallo meisje, hallo pratende auto,’ zei de man, ‘ik ben Joe.’

Emma wist niet wat ze moest zeggen, en ook Karel en Leonard bleven doodstil.

‘Aangenaam,’ zei Pieter de Volkswagen Kever.

‘Hé, uhm,’ zei de man die Joe heette, ‘wat is deze plek hier? Ik heb veel rare dingen in mijn leven gezien, maar pratende auto’s en meisjes met zeisen, dat maak je niet vaak mee.’

‘We zitten hier onder de gracht,’ antwoordde Pieter. ‘Ik snap het ook niet helemaal, maar alle voorwerpen kunnen hier praten en nadenken. Dat is eigenlijk waar het op neer komt. Kort gezegd.’

‘Ah,’ zei de man. ‘Logisch, logisch. En jullie zijn?’

‘Nou, het meisje heet Emma, de aktetas Karel, en de zeis heet Leonard. En ik ben Pieter.’

‘Een waar genot jullie te ontmoeten,’ zei de man.

Emma mompelde iets waarvan ze zelf niet eens wist wat het was. Ze keek om zich heen en vroeg zich af waar het poesje was gebleven.

‘Interessant,’ zei Joe terwijl hij rondliep, de omgeving in zich opnemend. ‘Een wereld waarin de doden levend zijn. Dat was wel het laatste dat ik had verwacht. Maar goed,’ zei hij terwijl hij met zijn hand zijn voorhoofd aftastte, ‘dan is die stomme kogel toch nog ergens goed voor geweest, ha, ha.’

‘Hé,’ klonk een iel stemmetje vanuit het hoofd van de man.

Joe zette grote ogen op en drukte zijn handen tegen zijn oren aan.

‘Ik heb ook gevoelens, hoor,’ ging het stemmetje verder. ‘Ten minste, sinds kort pas, maar toch.’

Joe leek zich opeens te realiseren wat er aan de hand was.

‘Oh, sorry, kogel,’ zei hij. ‘Zo bedoelde ik het niet. Ik vind je helemaal niet stom. Al moet ik je wel vragen iets minder hard te praten, alsjeblieft, dankjewel. Ik hoor je namelijk behoorlijk goed, daar in mijn hoofd. Ja, dat is beter. Dankjewel.’

‘Zeg,’ brak Karel in, ‘allemaal leuk en aardig, maar we waren net op weg naar de zee. Kom je mee of niet?’

‘De zee?’ zei Joe verbaasd. ‘Wat wil je daar doen?’

Eigenlijk had niemand daar een antwoord op.

‘Wat willen we hier doen?’ zei Karel uiteindelijk.

‘Al sla je me dood,’ antwoordde de man. ‘Maar is het toch goed als we hier nog even blijven?’

‘Ja, hoor,’ antwoordde Leonard, die al een tijdje niets gezegd had. ‘We hebben geen haast. Die hele zee vertrouw ik toch niet echt. Zout water is slecht voor mijn mes, schijnt.’

‘We gaan niet in de zee,’ verzuchtte Karel, ‘we gaan eronderdoor. Net zoals we nu niet in de gracht zitten, maar eronder. Hoe dan ook, ik vind het best om hier even te blijven, als jullie dat zo graag willen.’

En zo werd het besloten. Emma haalde Karel van haar schouder af en zette hem op de vloer neer. Leonard plaatste ze tegen de muur aan, en zelf besloot ze iets verderop op de grond te gaan liggen. Ze was niet moe, maar ze had gewoon geen trek om dicht in de buurt te zijn van de man Joe en het gat dat hij in zijn hoofd had zitten. Maar ze wilde wel graag horen wat hij te vertellen had. Ze sloot daarom haar ogen en spitste haar oren.

‘Weet je,’ hoorde ze Joe zeggen, die tegen Pieter aan was gaan hangen, ‘ik had vroeger ook zo’n auto als jij. Een mooie gele. Echt hard ging hij niet, maar betrouwbaar was hij wel!’

‘Pff, betrouwbaar,’ zuchtte Pieter.

‘Wat?’ vroeg de man, maar Pieter gaf geen antwoord.

‘Wat is er?’ vroeg Joe nogmaals.

‘Psst,’ klonk het vanaf de muur. ‘Kom eens hier, als je wil?’ zei Leonard.

Joe liep naar de zeis toe. Emma probeerde haar ogen nog steviger dicht te drukken en haar oren nog wijder open te zetten.

‘Het is een gevoelig onderwerp,’ fluisterde Leonard tegen Joe.

‘Wat is?’

‘Hij wil er niet over praten, maar voor zover ik weet heeft hij iemand aangereden. En gedood. En ik denk zelfs dat zijn eigenaar daarbij ook ernstige verwondingen op heeft gelopen. Ik vermoed dat hij daarom in de gracht is beland. Maar goed, dat is slechts speculatie.’

‘Wat. Een. Onzin,’ zei Joe hardop. ‘Voor zover ik weet kunnen in de wereld hierboven auto’s, of zeisen wat dat betreft, helemaal niet bewegen of beslissingen nemen. Heb ik dat fout?’

‘Nee,’ fluisterde Leonard.

‘Heb ik dat fout?’ vroeg Joe nogmaals, dit keer een stuk harder.

‘Nee,’ zei de zeis. ‘Wij voorwerpen kunnen in de bovenwereld niets doen. We registreren alleen maar. Niets meer. We kunnen geen invloed uitoefenen.’

Daarop liep Joe resoluut richting de Volkswagen Kever.

‘Moet je horen,’ zei hij streng tegen Pieter, terwijl hij naar het gat in zijn hoofd wees. Emma kon het niet laten om nu aandachtig naar het gesprek te kijken en te luisteren.

‘Denk je dat ik boos ben op het kleine kogeltje in mijn hoofd?’ ging Joe verder. ‘Denk je dat ik hem

verantwoordelijk hou voor het gat dat hij in mijn hoofd gemaakt heeft? Denk je dat ik vind dat het kogeltje schuldig is aan mijn verwonding?’

Het bleef even stil. Iedereen leek zijn adem in te houden. Emma kon het niet helpen Joe met open mond aan te staren, zelfs nu er pauze in zijn tirade was gekomen. De spanning was in ieder geval om te snijden.

‘Nee, natuurlijk niet,’ raasde de man met het gat in zijn hoofd opeens verder. ‘Wat een klinkklare onzin. Sterker nog, ik kan me niet herinneren dat ik ooit zulke grote, dikke, kleverige, vieze, stinkende onzin heb gehoord. Het kogeltje had geen wil, het had geen mogelijkheid om van richting te veranderen. Nee, de schuldige is het geweer dat hem door de lucht stuurde. Sterker nog, de schuldige is het mens dat het geweer bediende! Ja, op haar ben ik boos. Zij haalde de trekker over. Het geweer en de kogel konden er niets aan doen, helemaal niets!’

Het was weer even stil.

‘Dus wat er ook gebeurd is,’ ging Joe iets rustiger verder, ‘het is nooit de schuld van het geweer, de stoep, of de auto. Degene die bestuurt, die vergeet op te letten, die een verkeerde beslissing neemt, dat is de schuldige. En ook al was het gewoon dikke vette pech, dan is de auto nog wel de allerlaatste die zich schuldig zou moeten voelen.’

Er klonk een geluidje van onder Pieters motorkap. Een soort zacht gebrom, bijna alsof er een spinnende kat in opgesloten zat. Emma dacht even dat

het poesje zich misschien stiekem in de Volkswagen Kever had verstopt. Waar zou ze anders zijn?

Maar het gebrom stierf weg, en heel langzaam begon Pieter verder door de gang heen richting de zee te glijden. Niemand hield hem tegen. Niemand zei iets. Iedereen keek rustig toe.

Maar toen de Volkswagen uit het zicht verdwenen was, schudde Emma zichzelf wakker en rende achter hem aan. Misschien kon ze hem wel troosten. Joe had immers tegen hem staan schreeuwen, en hij had een nogal rauwe en harde stem. Zijn woorden konden nog zo goed bedoeld zijn, Emma nam aan dat Pieter er wel geschrokken van zou zijn.

Maar hoe hard en hoe ver ze ook rende, Pieter kon ze nergens meer bekennen. Waar was hij in hemelsnaam gebleven? Zo snel kon hij toch niet rijden? Emma vond het heel vervelend dat ze Pieter was kwijtgeraakt. Maar wat kon ze er aan doen? Misschien had Pieter zich wel gewoon verstopt omdat hij even alleen wilde zijn. Kon ze om diezelfde reden het poesje ook nergens meer zien? Emma tuurde nog een paar keer aandachtig om zich heen, en besloot daarna weer om te keren.

‘Nergens te bekennen,’ zei Emma toen ze weer bij de anderen was aangekomen. Ze voelde zich plotseling een beetje somber. De allerleukste auto was weg, en het allerliefste poesje ook. En verder zat ze hier onder water, in een droom of niet in een droom. Hoe dan ook, ze was er wel een beetje klaar mee. Eigenlijk

hoefde ze ook niet meer te weten hoe de vork in de steel zat. Ze wilde gewoon rust.

‘Zullen we dan toch maar naar de zee gaan?’ vroeg Karel, de stilte verbrekend.

‘Ik blijf hier,’ zei Joe resoluut. ‘Ik wil graag dat ze me vinden, en dit lijkt me de meest logische plek om te zoeken.’

‘Ik wil hier wel weg,’ zei Leonard.

‘Ik ook,’ beaamde Emma, al hoefde ze niet meer per se naar de zee toe. Ze wilde hier in ieder geval niet blijven, dat wist ze zeker.

‘Hé,’ zei Joe, ‘jullie zijn toch niet boos op mij, hè? Weet je, soms moet iemand gewoon duidelijk de waarheid gezegd worden. Ik denk dat de Volkswagen dat nodig had. Het was niet vervelend bedoeld.’

Emma knikte en merkte dat ze niet boos op Joe kon zijn. Hij had de beste bedoelingen, dat wist ze, dat voelde ze.

‘Ik ben niet boos, hoor,’ zei ze tegen hem. ‘Maar ik wil hier wel weg. Misschien dat we Pieter nog ergens tegenkomen.’

‘Oké, dat begrijp ik,’ knikte Joe. ‘Maar ik blijf dus hier. Ik hoef niet meer te rennen of te vluchten. Ik blijf gewoon lekker hier. Ik vind het wel best zo.’

Emma pakte de zwijgzame Karel en de stille Leonard op, nam afscheid van Joe, en begon weer richting de zee te lopen. Haar somberheid was inmiddels van haar af gevallen, en ze voelde zich nu een stuk rustiger, al wist ze niet echt waarom.

5

‘Zo, daar zijn we vanaf,’ zei Karel na een tijdje.

‘Wat ben je toch altijd aardig,’ zei Leonard.

‘Kom,’ brak Emma in voordat Karel weer iets terug kon zeggen, ‘de boodschap was goed, denk ik. Joe zei het misschien niet zo aardig, maar hij had wel gelijk. Als je geen...hoe zeg je dat?’

‘..subject bent maar slechts een object,’ brak Karel in.

‘Ja,’ ging Emma verder, ‘als je geen dingen kan doen, geen invloed hebt op wat dan ook, dan zijn de dingen die gebeuren niet jouw schuld.’

‘Dat is waar,’ stemde Leonard in. ‘Zoals die ene keer dat het neefje van Boer Bart mij gebruikte omdat hij een lantaarnpaal wilde omhakken. Het was niet mijn schuld dat Boer Bart me daarna urenlang heeft moeten slijpen. En dat de lantaarnpaal een paar flinke krassen had, dat kan je ook niet op mij afschuiven.’

‘Precies,’ zei Emma.

‘Maar sindsdien is het wel bergafwaarts gegaan,’ zuchtte Leonard.

‘Qua intelligentie, bedoel je?’ vroeg Karel.

‘Ik bedoel dat ik nooit meer zo scherp ben geweest,’ zei Leonard droevig. ‘De boer kon slijpen wat hij wilde, maar mijn blad werd nooit meer zo scherp als voor het lantaarnpaal incident.’

‘Dat is vervelend,’ zei Emma.

‘Ben je daarom in de gracht gegooïd?’ vroeg Karel.

Leonard gaf geen antwoord.

‘Leonard?’ zei Emma voorzichtig.

‘Wat?’

‘Heeft de boer je weggegooid omdat je niet meer zo scherp was als vroeger?’

‘Ik denk het. Ik weet het niet. Van de ene op de andere dag was ik niet meer nodig. Werd ik vergeten. Na lange tijd zag ik de oude boer opeens weer. Hij pakte me op, gooide me in de auto, en daarna werd ik zonder pardon het water in gekieperd. Na decennialang in de familie te zijn geweest.’

‘Dat is hard,’ zei Karel, die voor het eerst iets van medeleven in zijn stem door liet klinken.

‘Dat lijkt me inderdaad heel naar,’ zei Emma.

‘Voor zover ik weet gebruiken alle boeren nu machines. Dat is gewoon sneller en makkelijker, maar daar kan jij natuurlijk niets aan doen.’

Leonard leek een diepe zucht te slaken.

‘Misschien,’ zei hij.

‘Heel erg vroeger hadden boeren messen van vuursteen,’ zei Emma. ‘Wist je dat?’

‘Nee,’ zei Leonard.

‘En toen werd metaal ontdekt,’ ging Emma verder. ‘En langzaam werden alle vuurstenen messen vervangen door ijzeren messen. En door ijzeren zeisen, zoals jij. En daarna kwamen er machines. Zo gaat dat. Maar is dat slecht, denk je?’

Hier moest Leonard even over nadenken, want het duurde lang voordat er een antwoord kwam.

‘Nee,’ zei hij uiteindelijk. ‘Maar wel vervelend. Ik had graag voor altijd de boer willen helpen.’

‘Ja, en waarschijnlijk wilde het mes van vuursteen dat ook wel. Maar die mocht plaatsmaken voor jou. En jij voor de automatische grasmaaier. En de automatische grasmaaier voor weer iets anders,’ legde Emma uit.

‘Poeh,’ zei Leonard na een tijdje, ‘dat lucht op. Blijkbaar zat dat me al een tijdje dwars. Dankjewel, Emma, voor dit verlichtende inzicht.’

‘Nou, nou, wat een inzicht,’ zei Karel honend.

Dat was voor Emma de laatste druppel. Ze zette Leonard tegen de muur aan en pakte Karel met twee handen vast.

‘Karel,’ zei ze streng tegen hem, ‘zo is het genoeg. Waarom moet je altijd zo gemeen zijn? Kan je niet gewoon aardig doen? Volgens mij is het ook helemaal niet leuk om zo chagrijnig en onaardig te zijn, of denk jij soms van wel?’

‘Uhm, ik denk,’ zei Karel, ‘dat Leonard niet meer is.’

‘Wat?’ zei Emma. ‘Dat Leonard niet meer dan wat is? Wat wil je daar nu weer mee zeggen?’

‘Ik bedoel,’ legde Karel uit, ‘dat Leonard verdwenen is. Vertrokken. Foetsie.’

Emma draaide zich om, en warempel, waar ze zo-even de zeis tegen de muur had geplaatst, leek nu

niets meer te zijn. Emma zag alleen een zwarte muur, maar kon de rode Leonard nergens bekennen.

‘Nou ja, hoe kan dat nou?’ zei Emma verbaasd. ‘Hij kan toch niet zomaar verdwenen zijn?’

‘Net zoals Pieter niet zomaar verdwenen kon zijn?’ vroeg Karel.

En het poesje, dacht Emma.

Ze zakte op de grond. Dat dit alles een droom was geloofde ze allang niet meer. Daarvoor was het veel te realistisch, te uitgebreid. Maar wat was het dan? Wat was er aan de hand? Waar was ze?

Emma probeerde zich te herinneren wat er eigenlijk gebeurd was voordat ze hier terecht was gekomen. Ze was samen met haar ouders langs de kade wezen lopen. Haar vader en moeder raakten in gesprek met oude vrienden die ze onverwachts op straat hadden gespot. Emma kende ze niet en ze had geen zin om naar hun saaie gesprekken over werk en politiek te luisteren. Daarom was ze naar de rand van de kade gelopen om naar de meeuwen te kijken.

De grote witte vogels vlogen al kwetterend van de ene paal naar de andere, vechtend om oude frietjes en stukjes plastic. Emma had daar gefascineerd naar staan kijken, toen ze opeens duizelig begon te worden. Alles ging plotseling draaien.

Daarna werd het zwart, en toen ze weer ontwaakte hoorde ze de stemmen van Karel, Pieter en Leonard. Ze was waarschijnlijk in het water gevallen en door haar zware, wollen trui naar de bodem gezonken. Nee, door de bodem heen gezonken zelfs.

Wat zouden haar ouders ongerust zijn, bedacht ze zich opeens. Ze moest dus echt een manier vinden om weer naar boven te komen. Ze moest proberen om naar boven te komen, om zo haar ouders gerust te kunnen stellen.

‘Wat dacht je ervan om verder te gaan?’ vroeg Karel voorzichtig.

‘Denk je dat we via de zee weer op het land kunnen komen?’ vroeg Emma. ‘Dat daar een soort uitgang is naar de normale wereld?’

Karel leek even na te denken.

‘Nee,’ zei hij uiteindelijk. ‘Bovendien, dit is nu de normale wereld. Een andere wereld of dimensie is er niet. Dit is onze wereld.’

‘Je bedoelt dat we niet terug kunnen?’

Karel zweeg.

‘Of wil je soms niet terug?’ vroeg Emma na een tijdje.

‘Wat? Ik wil niets liever,’ zei Karel verontwaardigd. ‘Iedere seconde mis ik de bovenwereld. Ik mis mijn drager. Ik mis wiskundelessen, en geschiedenis. Aardrijkskunde en filosofie. Frances y Deutsch. Er valt simpelweg nog zoveel te leren, zoveel kennis te vergaren.’

‘Maar we kunnen niet terug?’

‘Nee,’ zei Karel na een tijdje. ‘We kunnen niet terug. Onze...’

De stem van de aktetas leek even te verschieten.

‘Onze tijd is voorbij,’ wist hij uiteindelijk uit te brengen.

‘Maar je hebt vast een mooie tijd gehad,’ zei Emma. Ze wist niet hoe ze hem anders zou moeten troosten.

‘Jazeker. Ik heb zoveel geleerd, zoveel meegemaakt...’

‘Maar te weinig, nietwaar?’ zei Emma. ‘Je had nog zoveel meer willen doen. Zoveel meer willen ontdekken.’

‘Ja,’ zei Karel. ‘Ja, dat klopt.’

Het meisje en de aktetas waren allebei een poosje stil en staarden in het niets.

‘En jij?’ vroeg Karel uiteindelijk.

‘Ik? Ik heb ook heel veel leuke dingen gedaan. Maar ik wil nog veel meer leuke dingen doen, net als jij,’ antwoordde Emma.

‘Maar soms moeten we tevreden zijn met wat we hebben,’ zei Karel. ‘Met wat we hebben gedaan.’

‘En niet treuren over wat zou kunnen en over wat we niet gedaan hebben of nog hadden willen doen,’ voegde Emma toe. ‘Want op sommige dingen kan je gewoon geen invloed hebben. Net zoals Pieter niks aan het ongeluk kon doen.’

‘Wat een wijze woorden,’ zei Karel.

Emma gaf een kort lachje. Ze wist dat Karel het serieus bedoelde en niet de spot met haar dreef.

‘Hoe dan ook, het is oneerlijk,’ concludeerde Emma uiteindelijk.

‘Het is heel oneerlijk,’ beaamde de aktetas.

'Maar het is niet anders,' zei Emma, en ze haalde overtuigd haar schouders op.

'Het is niet anders,' zei Karel.

En hij verdween.

'Het is niet anders,' herhaalde Emma.

Het is niet anders.

EINDE